

ՎԻՐԳԻԼԻՆՈՍԻ “ԵՆԷԱԿԱՆ”ԷՆ

Վ. Բ. ՓԱՄՄԱՐՏ

Երբոր արշաւը վերջացաւ ու բաշխեց
Մըրցանակներն, «Արդ, ըսաւ հայրն Ինէաս,
Ով որ խելագիր ու կաշմարտուն է ուժով,
Թող մօտենայ և վերջընէ իր թեւերն
Ու իր կապուած ձեռքերն»։ Այսպէս ըսաւ ան
Եւ զուգարին համար դրաւ զոյգ մըրցանակ.
Յաղթականին՝ երինջ մ'ոսկւով, նարստով
Պըստեղուած, ուր մ' ու սաղաւարտ մը շքեղ
Յաղթբաշխին՝ որ ըստփոփուի. Եւ ահա
Յանկարծակի կը ցուցնէ ղէմքն իր ահեղ
Հըսկայազօր Գարէսն՝ անհուն ամբոխին
Մհածալուաց շքուհներով, ծափերով.
Ան որ միայն կը խելագիրէ կը մըրցէր
Պարիսի հետ, և որ նսեւ շիրմին քով
Ուր կը հանգչէ վատնէ Հեկտոր՝ կիսամեռ
Շէկ աւազին վըրայ զգեստնեց թաւաղվոր
Աղամայաղթ յաղթող ըմբիշը Պուսէս
Որ կը պանծար սերած ըլլաւ Բերբերկեան
Ամիկոսի զարմէն. Արդ նոյն այն Գարէսն
Ինչ առաջին կը վերցնէ զԵ՛ւսիւր կրօնի
Եւ կը ցուցնէ իր Թիւնիւսէտ լայն ոստերն,
Եւ ձօնելով մերթ մէկ և մերթ միւս բազուկն,
Ողն իր ահեղ բըռոնցքներով կը ծծէ.
Անոր ոտի մը կը փըռտոնեն դիմամարտ.
Բայց սիրտ չ'ընեն որ մէկն այն խուռն ամբոխէն
Իջնի կելլուու և իր ձեռքերն զինելու.
Ան առն ան ուրախ ջրարթ՝ կարծելով
Թէ կը քաշուին ամէնքն իր հետ մըրցելէ,
Ենչաւոր առջին առջիւր կանգնած,
Բռնեցով ծախ ձեռքով եղիւրին երինջին,
Այսպէս կ'ըսէ. «Աստուածորդի, արդ եթէ
Կը հրաժարին ամէնքն իմ հետ կըռուելէ,
Ի՞նչ կ'ենցեր ենք, միեւնի Ե՛րբ հոն պիտի մնամ.
Հրաման ըրէ որ մըրցանակը տանիմ».
Եւ միեւնոյն առն Բուր Տըռվացիք
Կը հրամայեն հաւանութեան հըծծելով
Որ խոստացուած պարգեւն անոր ընծայուի.
Ան ժաժմանակ այս աստուալից խօցերով
Կը կըշտամբէ Ակեասէն ծնր Ենտեղոսն.

«Ենտեղոս, դուն զիջալիներու խումբին մէջ
Զմեւր էն կըտրիծն էիր երբեմն, որ հիմա
Պիտի թողլ տաս և հանդուրժես որ տանին

Անպատեհաւ մայրաքաղաքի մեծ պարիսներ,
Ո՛ր է արդ մեր Երբիս աստուածը՝ զոր զո՛ւր
Կը պատմէիր դուն թէ վարպետդ է եղած.
Ո՛ր է համբաւդ որ կը լեցնէր Սիկիլիան,
Ո՛ր են կապուտ կողոպուտներն Կիբիլին
Որոնք կախուած էին քու տանդ որմերէն».
Իսկ ան կ'ըսէ. «Եղիլիւր չէ իմ սըրտէս
Գովետի ոչին ու փառքն ի բաց հաւածողն,
Այլ զանդազկոտ ծերութենէն թըմբիւր է
Սառած արիւնս, և ըսպառած իմ կորովս
Դժբեր թշնմեր է մարմնոյս մէջ հաւ և մաշ,
Եթէ հիմակ ունենայի երբեմնի
Առոյց հասակն՝ որով պարծուի կը խորխորայ
Արդ մեծարան պոստապիտան, անշուշտ զիս
Մըրցանակի կամ զեղեցիկ երինջին
Սէրը պիտի չընքապուրէր զուգարի.
Ես պարգեւի, մըրցանակի աչք լուսիմ».

Ըսաւ, մէջտեղ նստեց երկու ծանրակիր
Պահպանակներ, որոնցմով ինչ միւրն Երբիս
Սովոր էր իր ձեռքին զինել մարտերու.
Եւ փաթաթել իր բազուկները կրննդ
Կարծր փոկով։ Սահմուկեցան տեսողներն,
Եթէ մորթի ստակավիթաւր հեղեղու
Կարծր երկաթով ու կապարով ազուցուած.
Նստի և առաւ Գարէս ապուշ կըտրեցաւ,
Եւ կը քաշուի բացէ ի բաց հրածեղաւով.
Կը շքեղանայ Անիսիսի պիւր արգին
Դժբերակչիւ պահպանակներն աշարկու,
Եւ փոկերուն կուակուէտ պարոյրներն.
Այսպէս ըսաւ այն առնն ծնր Ենտեղոս.
«Եւ ի՞նչ, եթէ զուգ անակից Հերակլի
Պահպանակներն ու զճնուարդն, և զըմբէ
Մարտն որ մըրցի այս միեւնոյն ափին վրայ.
Ասոնք Երբիս հարապատիւր երբեմնի
Ձեռնոցներն են. անոնց վըրայ կը տեսնես
Դեռ արիւնի նիշեր, նիշեր ուղեղի.
Մեծն Հերակլի ղէմն ասոնցմով ելաւ ան.
Այս միեւնոյն զենքերն եւ ալ կը կրէ
Երբ քաշառոյց արիւն մ'ինծի ոյժ կու տար,
Ու տակաւն նախաճառոյց ծերութեան
Իր միշտերով չէր մնասնեղը ծածկած,
Բայց թէ Գարէս տրոփացին յանձնէ չ'առնէր

Գուպարի մեր այս զենքերով, ու եթէ
էլ ուզէ արգարս երկիրս Ենէաս,
Եւ Ահիսան՝ իմ խորհրդատուս՝ հաւան է,
Եւ Եսման զենքով մըքանքն ըսկսինք:
Վարդէ փանէ, Դարէս, ահա կը քակեն,
Եւ Երեքսէ կենտին փոխիք, զոն ալ
Հանէ ձեռքէդ պահպանակները արովանս:
Ըստ, Նեաւից կըրկնակ ըզգաստ ունէ վար,
Եւ հուսնից կարշնից յօդերն հարստի՝
Անգամներու, յաղթ ոտքոններն աւ Թեւերն,
Ու կըրկէսին մէջ կանգնեցաւ զերդ կոթող:
Հոն Անքիսկան զաւակը հայրն Ենէաս
Առաւ Երեմի պահպանակներ ու պատեց
Եւ Ե զենքով ձեռքերն երկուս՝ մօրիներուն:

Եւ Ամփիսիոյ կեցան երկուքն ալ իրենց
Ուտոններով՝ Եւստիներուն վրայ, Եւսկիւնի
Եւստիներուն իրենց Թեւերն օդին մէջ:
Եւստիներն կ'ապահովեն զըլուխին
Եւստիներն, Եւ իւրաքա իւր խառնին
Իրենց ձեռքերն, Եւ ձայն կու տան զուպարի:
Ան աւելի ճօճուն ճապարհ է ոտքի
Հարժուաններուն մէջ, Եւ ստոյգ հասակին
Ունի բուր հուրն ու կորով խիզախ:
Աս աւելի անգամայաղթ է Շլապինդ:
Բայց իր զոգով մարմինն ներքեւ կը զոփան
Դանդաղ ծունկերն, Եւ հասկըլիւս շունչն հծծունէ
Կը ցընցէ իր հարստարունն անգամներն
Իշեցուցին հարուածներու տարափներ.
Հատեր պարապ գացին, շատեր զոյնին
Իրենց գոգուն կողորներն վրայ, Եւ շատեր
Հատուցին իրենց լայնէջ լանջերն վրայ:
Եւ ձեռքերն կը Թափան հապտաւէ
Չորս դին իրենց ականջներուն, ցունքերուն,
Ու ծնկներն հարուստիներն կը փրթին
Կարծրածնիով կենտինն կուտ կոփիւնէն:
Իր առջ անշարժ կեցած է ծանր Եւստիներն:
Հարուածներն լուկ հուսայ խոյս իր մարմնով
Եւ իր արթուն աչուներով, Իսկ Դարէս՝
Նըման մէկուն որ կը կուտի բարձրաբերձ
Քաղցի մը դէմ բարաններով, Էռնալին
Կամ թէ զըզկակ մը զոչարած՝ ըսնակով,
Մերթ հոս մերթ հոն գաւով մուտքի կը փընտէ
Եւ զուր մէկն կողմէ կու տայ զրոշ ըստէ:
Ան վերցուց հուկ Եւստիներն ուղղաբերձ:
Դարէս անաւ զըլուսն պայթող կուտ կըտակն,
Եւ իր աշխոյժ մարմնով ցատկից դէպ ի ետ.
Պարապ զընաց Եւստիներն բուսն հարուածն,
Ու մարմնոյն յաղթ ծանրութիւնն ու Թափն
Ինքերմէ վար տապալեցաւ Թընդարող:
Ինչպէս երբեմն զոգախոր ջոճ մը ծեր
Երիմասթի կամ մեծ իղաւ լերան վրայ
Թաւալցելու կը կարծանէ կարեմուն:
Տրոփալներն ու Սիկանան մանկըտին
Միահամուտ կ'իւլեն սալնցը փութով:
Միեւն երկինց կը հանին գոտ աղաղակն.
Ահետեւ ինք կը վազէ նախ և առաջ

Եւ կը վերցնէ զանին մտերմի համատի՝
Ցաւակցելով իրեն, Հնորոք սակայն
Իր անկամէն ոչ ահաբեկ ոչ ըլլմոր՝
Աւելի ծիւր և աւելի բոցաբորբ,
Կը սըլանայ դէպ ի զուպար՝ զայրութով
Արծարանելով իր կարեւորագոյն կորոյն:
Ամփին ինչպէս և զիտակից ցաւութիւնն
Հուր կը ընչին իր ուժերուն, և կատաճ
Կը հաւածէ մըքաբարսին մէջ Դարէսն
Որ կը փախչի Թափանակի, կը տեղայ
Անոր զըլուսն մերթ ալ ձեռքով մերթ ձախով
Իր սոսկալի կոտորներն՝ անդուլ անգաղար:
Մըքաբարսի ու բարկանայթ կուտ կարկուտ
Անքան անեղ չի կոտոր մեր տանիքներն:
Ինչպէս զիւցան իր խիտ առ խիտ կոտորներով
Կը Թողար իր երկու ձեռքովը Դարէսն
Ու կը տռչէր կը կողկոճէր զանիկա:
Չըհանգուրծեց այն տաճն հայրն Ենէաս
Որ աւելի մոգանային զայրութիւնն,
Եւ Եւստիներն իր կընճացած մուրցողով
Վարազանար դառնաճոյն և զըմփա:
Վարճան զբուս կըտաւմարտին, ու շուպից
Եւստիներն ձեռքէն Դարէսը կողկոճ,
Եւ բաժնից զինքն այսպիսի խօսքերով:
«Այ Հէք, այդ ի՞նչ անմուտութիւն է ցուկինդ.
Չե՞ս ըզգար զուն իր զեւթուն զօրութիւնն,
Եւ աստուածներն որ ցեղի դէմ են զարծեր.
Դուն աստուածին տեղից տուր», Այսպէս ըսաւ
Եւ բընամարան իր այս խօսքով վերջացուց:
Հաստարիմ իր ընկերներն աննկով
Չայն կը տանին դէպ ի նստին՝ ուր կ'երթար
Քաղցընելով ջախջախ ծունկերն, ու զըլուսն
Աւղին անդին աստանելով, Թըքնելով
Թանձր ապաժոյժ արիւնխաւսն ակաւներ,
Եւ կանդուկով՝ սաղմարտն ու սուրբ կ'անեն,
Եւստիներն Թողով երկինն ու զըսական:

Իսկ Եւստիներն խառնաւով իր հոգիներն
Ու երկնովը պանծաւով, «Ո՛վ զաւակ
Աստուածուհւոյ, կ'ըսէ, և, ո՛վ Տեւկարցիք,
Դուք այս եղանկ տաննելով հասկընցէ
Թէ եւ թէքան ուժեղ ի՞նչ ծաղկաթիթիթ
Հասակին մէջ, և Թէ զուք ի՞նչ մահուրէն
Աղաւտեցիք Դարէսն», Ըսաւ, կանդեցաւ
Երկնին դէմ՝ որ մըքանակն էր մարտին,
Եւ տանելով ալն հա՛ ճիւղաւ իշեցուց
Իր կարծիք կեսն եղջերներուն մէջն ի վար,
Եւ անոր զանկը փըշելով ցատեցաւ:
Ուղեղը զուրս Ելը զոփաց կըծկեցաւ
Եւ ինչաւ վար անշունչ՝ Թալթալ խաղաւով
Ինքն անոր ցով կեցած այսպէս իտեցաւ:
«Արծառաւուտ այս ջունչն, Երեքս, ընդունէ,
Չոր կը ձեռնի քեզ Դարէսի կանգնի տեղ,
Եւ հոն՝ յաղթող՝ կը Թողուս կեսս ու արուստս»:

Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԻՄՆԵՐՈՐԻ ԳԻՐԻՔ